

SKR:s yttrande - Etableringsboendelagen – Ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända (SOU 2025:35)

Sammanfattning

- SKR ser övergripande positivt på utredningens förslag om ökad likvärdighet och flexibilitet i systemet för bosättning av nyanlända. Det förutsätter dock att regeringen i den fortsatta beredningen av förslagen beaktar nyanländas möjlighet att betala hyra och reglerar kostnadsövertagningar på kommunerna.
- SKR tillstyrker förslag om kriterier i fördelningsmodellen där de tillkommande kriterierna är kommunernas önskemål, bostadsmarknad och förekomsten av utanförskapsområden.
- SKR avstyrker förslaget om att Migrationsverket ska ta fram ett tak för hur många fler nyanlända än vad som följer av fördelningsmodellen en kommun maximalt får tilldelas efter önskemål.
- SKR anser att rätten till etableringsboende i anvisningskommunen under tre år ska förutsätta att den nyanlände initialt har tagits emot i kommunen.
- SKR tillstyrker att regleringen om nyanländas rätt till etableringsboende ska gälla under tre år men att den kompletteras med att kommunen *får* erbjuda etableringsboende under längre tid.
- SKR anser att rätten till etableringsboende ska knytas till vuxna nyanlända över 20 år. Barnrättsperspektivet ska beaktas på andra sätt än genom att nyanlända barn och unga vuxna, som omfattas av föräldrars försörjningsskyldighet, ges en individuell och ovillkorlig rätt till etableringsboende.
- SKR anser att regleringen om att en nyanländ inte ska ha rätt till etableringsboende under den period kommunen ordnar ett boende med stöd av annan författning ska utvidgas till att också gälla om andra huvudmän ansvarar för logi.
- SKR anser att det statliga ersättningssystemet behöver förtydligas och justeras så att det avser ersättning för kommunernas kostnader under en längre tid.

Allmänna synpunkter

SKR ser övergripande positivt på utredningens förslag om ökad likvärdighet och flexibilitet i systemet för bosättning av nyanlända. Det förutsätter dock att regeringen i den fortsatta beredningen av förslagen beaktar nyanländas möjlighet att betala hyra och reglerar kostnadsövertäckningar på kommunerna.

SKR motsätter sig vad utredningen anför i konsekvensbeskrivningen; att förslaget om ett kommunalt ansvar att ordna etableringsboende i tre år inte medför några ökade kostnader för kommunerna jämfört med dagens ordning eftersom nyanlända själva ska stå för hyreskostnaden.

Det är en brist att utredningen inte har belyst nyanländas möjligheter att betala hyra. SKR:s egna uppföljningar och den översyn av etableringsersättningen som redovisas i Styrkraft för lyckad integration (SOU 2024:41) visar att nyanlända regelmässigt är beroende av kompletterande försörjningsstöd från kommunen, trots etableringsersättning och socialförsäkringsförmåner. När etableringsreformen infördes 2010 var ett syfte att nyanlända inte ska vara aktuell inom socialtjänsten för sin försörjning. På grund av att etableringsersättningen inte räknats upp sedan 2010 har bidragsberoendet istället cementerats och med ökade kostnader för försörjningsstöd per person för varje år. Utredningens konsekvensanalys borde omfattat denna dimension av det föreslagna etableringsboendeuppdraget.

Ett treårigt etableringsboende stärker vidare skälen för att vid behov förlänga tiden i etableringsprogrammet med ett tredje år, vilket har föreslagits i betänkandet Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration (SOU 2023:24) och som tidigare tillstyrkts av SKR¹.

Om de parallella förslagen om kvalificering till socialförsäkringen (SOU 2025:53) genomförs kommer behovet av kompletterande försörjningsstöd öka ytterligare i målgruppen. Nyanländas möjligheter att betala hyra påverkar också möjligheten att ordna ett boende på den ordinarie bostadsmarknaden efter rätten till etableringsboende.

Regeringen behöver i den fortsatta beredningen av förslagen beakta och vidta åtgärder för att säkerställa nyanländas möjlighet att betala hyra och reglera kostnadsövertäckningen på kommunerna via det ekonomiska biståndet genom den statliga ersättningen för mottagandet.

¹ [SKR:s yttrande över Etablering för fler - jämställda möjligheter till integration \(SOU 2023:24\)](#)

Kap 8 Fördelning av de nyanlända som får omfattas av anvisning till kommuner

8.1 Vilka kriterier ska beaktas vid fördelningen?

SKR tillstyrker förslag om kriterier i fördelningsmodellen där de tillkommande kriterierna jämfört med idag är kommunernas önskemål, bostadsmarknad och förekomsten av områden med utmaningar av utanförskap.

SKR anser att en jämn fördelning sett till befolkningsstorlek med justering för övriga kriterier alltså ska vara utgångspunkten i fördelningsmodellen men bejakar flexibiliteten att det kan frångås efter kommunernas önskemål. Om önskemål uteblir eller inte fullt ut kan tillgodoses inom ramen för kommunernas sammanlagda önskemål är det av vikt att kommunerna får likvärdiga förutsättningar för ansvaret att ta emot nyanlända efter anvisning.

8.4.3 Ett tak för kommuner som önskar en ökad tilldelning

SKR avstyrker förslaget om att Migrationsverket ska ta fram ett tak för hur många fler nyanlända än vad som följer av fördelningsmodellen en kommun maximalt får tilldelas efter önskemål.

SKR anser det är respektive kommun som bäst själv kan bedöma sina förutsättningar för integration och en väl fungerande lokal organisation för mottagande och etablering. En ordning där ett tak fastställs nationellt riskerar att inte fånga och ta hänsyn lokala möjligheter. Framtagande av takmodellen framstår dessutom som en onödig administrativ extrauppgift för Migrationsverket och samverkande aktörer. Tid och förutsättningar bör istället prioriteras för kommuner att själva analysera sin mottagnings- och integrationskapacitet och komma med välgrundade önskemål om storlek på sitt mottagande.

Kap 9 Anvisningsförfarandet

9.3. Avbrutna anvisningar

SKR anser att rätten till etableringsboende i anvisningskommunen under tre år ska förutsätta att den nyanlända initialt har tagits emot i kommunen.

Utredningens förslag innebär att en nyanländ aktivt måste tacka nej till en anvisning för att den ska anses vara avbruten. SKR anser att en anvisning också ska anses vara avbruten om den nyanlända inte tas emot i kommunen på grund av att denne väljer att ordna boende själv i en annan kommun. Det möjliggör att kommunen kan få en ersättningsanvisning och att den samlade kapaciteten i mottagandet därmed bättre nyttjas. Det framstår också som krångligt och oförutsägbart för kommunen att under tre år ha

ansvar att erbjuda etableringsboende för personer som aldrig har tagits emot i kommunen.

9.6. Tidsfrister för mottagande

SKR anser att det bör tydliggöras att kommunen har två månaders tidsfrist att ta emot för bosättning efter Migrationsverkets anvisningsbeslut.

Utredningen föreslår att den tidpunkt för kommunens mottagande som anges i anvisningsbeslutet inte får sättas senare än två månader från tidpunkten för beslutet. Det är samma reglering som i nuvarande regelverk. I praktiken får kommuner alltid två månader på sig att ta emot nyanlända som anvisas från anläggningsboende. Det är enligt SKR helt nödvändigt för att ge kommunerna rimliga förutsättningar för sitt åtagande. För att fastställa praxis om en tvåmånadersfrist bör det regleras att tidpunkten för kommunens mottagande ska sättas till två månader från tidpunkten för anvisningsbeslutet men att mottagandet kan tidigareläggas efter överenskommelse mellan Migrationsverket och anvisad kommun.

9.8 Uppgiftsskyldighet för Migrationsverket

SKR anser att det behövs kompletterande bestämmelser om Migrationsverkets uppgiftsskyldighet till kommuner.

Bestämmelsen som innebär att personer som ansöker om förlängt uppehållstillstånd i vissa fall ska fortsätta att omfattas av etableringsboendelagen innebär att kommunerna har ett behov av att få information från Migrationsverket i frågan om ansökan avser ett tillstånd som, om det beviljas, medför att den nyanlände omfattas av 2 eller 3 § i lagen. Kommunen har inte kompetens att bedöma vilka grunder som kan tänkas föreligga för ett uppehållstillstånd och det utlänningsrättsliga regelverket är därutöver komplicerat. Det behöver därför införas en skyldighet för Migrationsverket att lämna även dessa uppgifter till kommunen.

9.9. Arbetsförmedlingen ska kartlägga kvotflyktingar innan anvisning

SKR påtalar att det bör övervägas om förslaget om särskild matchning i bosättningen av kvotflyktingar är ändamålsenligt.

SKR ser potential i att utveckla den individuella matchningen mellan nyanlända och kommuner för att öka förutsättningarna för integration och etablering men ser också utmaningar i det praktiska genomförandet. SKR ställer sig frågande till om utredningens förslag är ändamålsenligt. Dels riskerar en ordning där endast kvotflyktingar ska matchas en undanträngning av möjligheter för nyanlända som anvisas från anläggningsboende. Dels förutsätter en bedömning om var den nyanlände kan antas ha goda förutsättningar att komma i sysselsättning, mycket god

kännedom om lokal arbetsmarknad samt lokal tillgång till utbildning, arbetsmarknads- och andra relevanta insatser. Det är en kompetens som Arbetsförmedling i så fall behöver bygga upp och löpande uppdatera, sannolikt tillsammans med kommunerna och andra aktörer. Här behöver kostnader vägas mot nytta.

Kap 10 Etableringsboende

10.3. Nyanlända har en tidsbegränsad rätt till etableringsboende

SKR anser att regleringen om nyanländas rätt till etableringsboende ska gälla under tre år men att det ska framgå av regelverket att kommunen får erbjuda etableringsboende under längre tid.

SKR ser fördelar med ökad likvärdighet och förtydligande av perioden som kommunen har ansvar att ordna boende efter anvisning. Samtidigt har kommuner arbetat fram skilda arbetssätt för att erbjuda boende efter skyldigheten i nuvarande regelverk. Ett flertal kommuner har i remissarbetet lyft frågor om möjligheten att fortsätta ge stöd att ordna tillsvidarekontrakt eller erbjuda tidsbegränsat boende under längre tid än tre år. Det finns flera exempel på kommuner som erbjuder tidsbegränsat hyreskontrakt under längre tid än tre år för att öka chanserna för de nyanlända att därefter ordna eget boende på den ordinarie bostadsmarknaden, t ex med hänvisning till lokal bostadskö.

SKR anser att det ska vara upp till varje kommun att kunna erbjuda ett boende under längre tid än tre år. Men med föreslagen utformning av etableringsboendelagen behöver fortsatt tillfälligt stöd med boende efter 36 månader ges med stöd av annan författning. Då aktualiseras bland annat frågor om den kommunala likställighetsprincipen vilket kan förhindra en sådan lösning. Mot bakgrund av vad som här anförts, för att främja långsiktig integration och motverka negativa flyttmönster bland nyanlända, anser SKR att regleringen om nyanländas rätt till etableringsboende ska gälla under tre år men att det ska framgå av regelverket att kommunen får erbjuda etableringsboende under längre tid. Ett erbjudande om tillsvidarekontrakt bedömer SKR dock vara en fråga mellan den nyanlande och hyresvärden som ska ligga utanför etableringsboenderegelverket.

10.6 Rätten till etableringsboende kan i vissa fall upphöra i förtid

SKR anser att rätten till etableringsboende ska knytas till vuxna nyanlända över 20 år. Ett barnrättsperspektiv måste beaktas på andra sätt än genom att barn och unga, som omfattas av föräldrars försörjningsskyldighet, ges en individuell och ovillkorlig rätt till ett etableringsboende.

Utredningens förslag är en individuell rätt till etableringsboende men att den kan upphöra i förtid, till exempel vid misskötsamhet i boendet eller om den nyanlända inte aktivt bidrar till sin etablering i samhälls- och

arbetslivet. Utredningens förslag innebär emellertid att barn och unga har en individuell och ovillkorlig rätt till etableringsboende. Om exempelvis en förälder förlorar sin rätt till etableringsboendet i förtid, påverkar det därmed inte barnens rätt.

Det är givetvis angeläget att barn tillförsäkras trygga uppväxtvillkor, där boendet är centralt. SKR bedömer dock att en ovillkorlig rätt till etableringsboende för barn i enskilda fall kan medföra stora utmaningar för kommunerna att tillämpa i praktiken. Det finns även en risk för missbruk av regelverket av personer som omfattas av etableringsboendelagen. Det är till exempel inte rimligt att personer som förverkat sin hyresrätt på grund av långtgående eller upprepad misskötsamhet kan fortsätta åberopa en bostad med hänvisning till att de har barn med rätt till etableringsboende. Det kan inte heller vara avsikten att skilja på barn och förälder i sådana fall. SKR anser därför att rätten till etableringsboende ska knytas till vuxna. Om den rätten skulle upphöra i förtid bör nyanlända barn och ungas rätt till trygga uppväxtvillkor och boende hanteras med stöd av befintliga regelverk som gäller för andra barn som är bosatta i kommunen, där socialtjänstlagen utgör det yttersta skyddsnätet. Socialtjänstlagen möjliggör för utsatta personer att få tak över huvudet och medför skyldigheter för kommunen att säkerställa barns rätt till stöd och skydd.

10.7. Ingen rätt till etableringsboende när boende ordnas med stöd av annan författning

SKR anser att regleringen om att en nyanländ inte ska ha rätt till etableringsboende under den period kommunen ordnar ett boende med stöd av annan författning ska utvidgas till att också gälla om andra huvudmän ansvarar för logi.

Syftet är att omhänderta eventuella andra motsvarande situationer som är mer än tillfälliga, t ex om en nyanländ är frihetsberövad på grund av brott eller med stöd i lagen om (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård. Även barn som är omhändertagna med stöd av LVU kan bo på boenden som staten ansvarar för och bestämmelsen ska omfatta även dessa ungdomar.

Detta kan bli aktuellt även för bestämmelsen i 11 §. SKR efterfrågar klargöranden avseende förhållandet mellan 11 § och 16 § i etableringsboendelagen eftersom de förefaller överlappande åtminstone i vissa delar.

När det gäller kommunens ansvar anser SKR att det i författningskommentaren till 11 § behöver förtydligas att den skyldighet som kommunen har att ordna boende för personer med speciella svårigheter att ordna bostad på egen hand i enstaka fall (se RÅ 2004 ref. 130) inte går före rätten till etableringsboende.

10.9 Överklagande

SKR anser att det behöver klargöras om kommunen är skyldig att fatta beslut om att erbjuda etableringsboende efter anvisning eller om det utgör en verkställighet av anvisningsbeslutet.

Utredningen gör bedömningen att en nyanländs rätt till etableringsboende kommer att utgöra en civil rättighet som omfattas av artikel 6.1 i Europakonventionen. SKR anser att konsekvenserna av denna tolkning behöver analyseras vidare. SKR tolkar nu gällande lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning samt förslaget i det aktuella betänkandet som att kommunens förfarande att erbjuda boende utgör en verkställighetsåtgärd och att det således inte fattas något beslut om att erbjuda boende. Att lagen utformas som en rättighetslagstiftning och rätten till boende bedöms vara en civil rättighet väcker frågor om beslutsfattande som behöver besvaras i det fortsatta lagstiftningsärendet. SKR anser att det behöver analyseras om den ovan nämnda ordningen med verkställighet av anvisningsbeslutet är tillräcklig eller att kommunen är skyldig att fatta beslut om boende efter anvisning.

Kap 15 Justering av den statliga ersättningen till kommuner

SKR anser att det statliga ersättningssystemet behöver förtydligas och justeras så att det avser ersättning för kommunernas kostnader under en längre tid.

SKR anser att förordning (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar behöver kompletteras med förtydligande att schablonersättningen enligt 10 § och förslag till ny schablonersättning för kostnader för utlänningar med rätt till etableringsboende enligt 17 a § avser kostnader för mottagningsåret samt därefter påföljande tre kalenderår. Med ansvaret för etableringsboende under tre år har kommunernas uppdrag i mottagandet förtydligats och den statliga ersättningen måste kunna användas under hela perioden.

I övrigt hänvisas till vad som tas upp inledningsvis under SKR:s allmänna synpunkter. Regeringen behöver i den fortsatta beredningen av förslagen beakta och vidta åtgärder för att säkerställa nyanländas möjlighet att betala hyra och reglera ökad kostnadsövertäring på kommunerna.

SKR:s övriga synpunkter angående konsekvenser har också berörts i ovanstående avsnitt.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande